

Pravo družb in poslovno pravo

Stvarno in obligacijsko pravo

Splošni del

doc. dr. Branko Korže

Pravica

- je pravno zavarovano upravičenje upravičenca, da lahko ravna na določen način (v svojem interesu)
 - kadar je upravičenje hkrati v interesu drugega, gre za dolžnostno upravičenje (roditeljska pravica) in
 - kadar je subjektu naloženo določeno ravnanje v izključnem interesu drugega govorimo o pravni dolžnosti
- **dopušča aktivno ali pasivno ravnanje - izraža različno stopnjo svobode pravnega subjekta**
- za primer, da je pravica subjektu kršena ali ogroženo, mu pravni red omogoča vložitev zahtevka

Zloraba pravice

- se zgodi, ko nosilec pri **konkretizaciji in materializaciji abstraktnega upravičenja preseže meje** (n. pr. služnost – kolovoznice povzročijo zamakanje sosednjega zemljišča)
- v primeru nastanka **konflikta dveh** pravic, ki se **medsebojno ne izključujeta** (zgornji vodni upravičenec jemlje vodo spodnjemu)
- je prepovedana (vestno in pošteno ravnanje)

Uveljavljanje

- nekatera abstraktna upravičenja lahko **uporabimo neposredno**, druga pa je potrebno prej **konkretizirati** (n. pr. s pogodbo)
- v splošnem razlikujemo **absolutne** (stvarne) in **obligacijske** (relativne) pravice
- **Stvarnopravni zakonik** je temeljni vir, ki ureja stvarne pravice

Stvarne pravice

- predmet stvarne pravice je **individualno določena samostojna stvar** (energija, določena valovanja), ki jih človek lahko obvladuje
- **Stvarne pravice so:** 1. lastninska pravica
3. zastavna pravica, 2. služnosti
4. zemljiški dolg, 5. stavbna pravica
6. pravica do stvarnega bremena

Lastninska pravica

- je stvarna pravica na premičnih in nepremičnih stvareh, na podlagi katere ima njen nosilec pravico do **posesti** stvari, **uporabe** stvari in **razpolaganja s stvarjo**
- **pravni temelj pridobitve je lahko:**
 - zakon
 - pravni posel
 - dedovanje

Vsebino lastninske pravice

- določa zakon tako, da je zagotovljena njena **gospodarska, socialna in ekološka** funkcija
- če je za to izkazan javni interes, se lahko proti nadomestilu v naravi ali plačilu odškodnine omeji ali odvzame
- omejitev lahko temelji tudi na volji lastnika (prepoved obremenitve ali odtujitve)

Hipoteka in ročna zastava

- zastavna pravica je **pravica na tuji stvari** (določeni) – na stvari, pravici, vrednostnem papirju (s premoženjsko vrednostjo)
- ustanovi se v korist zastavnega upnika, ki se lahko iz zastavljene stvari poplača, če mu dolžnik iz določenega pravnega razmerja svoje obveznosti do zapadlosti ne poravna
- hipoteka se vpiše v **zemljiško knjigo**

Služnost

- na podlagi služnostne pravice je lastnik dolžan na svoji stvari nekaj dopustiti ali opustiti v korist tretje osebe
- razlikujemo med:
 - stvarnimi
 - in
 - osebnimi služnostmi

Zemljiški dolg

- je stvarna pravica, v skladu s katero ima njen nosilec brezpogojno pravico zahtevati poplačilo določenega denarnega zneska iz vrednosti nepremičnine pred drugimi upniki v vrstnem redu
- nastane na podlagi enostranskega v notarski obliki sestavljenega pravnega posla z vpisom v zemljiško knjigo in **izstavitvijo zemljiškega pisma** (sodišče)
- zemljiško pismo je vrednostni papir po odredbi

Stavbna pravica

- vsebuje **upravičenje lastnika zgradbe**, da ima lahko v lastni zgradbo nad in pod tujo nepremičnino za dobo do 99 let
- je prenosljiva s pravnim poslom in se **vpiše v zk**

OBLIGACIJA

- je zaveza, ki **ustvarja razmerje med dvema (določenima) subjektoma**, med upnikom in dolžnikom in **je relativne narave**
- dolžnik se zaveže upniku nekaj **izpolniti** – ravnanje dolžnika je lahko **aktivno** ali **pasivno** – **dati, storiti, dopustiti, opustiti**
- praviloma so stranke hkrati **upravičenci in zavezanci**
- pravni red zagotavlja **varstvo razmerja**

VIRI OBLIGACIJSKEGA PRAVA

- **Obligacijski zakonik** (splošni in posebni del)
- **področni pravni predpisi** – transport, zavarovalništvo, bančništvo, konkurenca,..
- **običaji in uzance** (za gospodarska razmerja)
- sodna praksa
- morala
- **mednarodni viri** (Dunajska konvencija o prodaji blaga, konvencije MGZ Pariz,...)

TEMELJNA NAČELA

- **prosto urejanje** obligacijskih razmerij (avtonomija) - pogodbenici uredita pogodbeno razmerje svobodno, omejeni so le s prisilnimi normami, javnim redom in moralo
- **dispozitivna** narava zakonskih določb – česar ne uredita, se ureja v skladu s predpisi
- **enakopravnost** udeležencev – enak položaj udeležencev
- načelo **vestnosti in poštenja** – na gospodarskem področju ravnati v skladu z dobrimi poslovnimi običaji
- **skrbnost** – dobrega gospodarja, gospodarstvenika, poklicnih standardov in običajev – **namen**

se nadaljuje:

- **prepoved zlorabe** pravic – prepoved ravnanja zoper namen pogodbenih oz. zakonskih norm
- **načelo enake** vrednosti dajatev – **nerazumno neravnovesje** – čezmerno prikrajšanje
- **dolžnost izpolnitve** obveznosti – pravne posledice neizpolnitve ali nepravilne izpolnitve
- **prepoved povzročanja škode**
- **mirno reševanje sporov** – conciliacija, mediacija,
- **poslovni običaji**, uzance, praksa

OBLIGACIJSKO RAZMERJE

- z njim - **ustanavlja**jo, - **spreminja**jo ali - **ukinja**jo pravice in pravna razmerja strank
- obligacija nastane s **sporazumom** strank
- obligacijsko razmerje je sklenjeno, ko se pogodbeni stranki sporazumeta o njenih **bistvenih sestavinah**

VRSTE OBVEZNOSTNIH POGODB

- konsenzualne (brezoblične) in oblične
- realne (stranki ob sklenitvi druga drugi izročita predmet izpolnitve)
- enostransko (javna obljuba) in dvostransko obvezne pogodbe
- odplačne (onerozne) in neodplačne (lukrativne)
- **komutativne** (medsebojno ustrezna izpolnitev – izključuje prikrajšanje) in **aleatorne** (tvegane)
- pogodbe s trenutno, trajno ali zaporedno **izpolnitvijo** (v primeru razveljavitve učinek samo za naprej)
- **tipizirane** (adhezijske) in **netipizirane** (obe stranki oblikujeta razm.)
- **kolektivne in individualne**
- **nominatne** (imenske) in inominatne (brezimenske - leasing)
- **zložene in mešane pogodbe** (več vrst pogodb se zlije v eno)
- **fiduciarni** posli (pogodba o zaupanju)
- dejanska pogodbena razmerja (nastane de facto)
- pogodba **na zahtevo državnega** organa

STRANKE IN ZASTOPNIKI

- **fizične in pravne osebe** (bistvo p.o. – nimajo splošne, ampak posebno pravno sposobnost)
- zastopanje – **direktno** (v tujem imenu na tuj račun), **indirektno** (v svojem imenu na tuj račun)
- zastopnik mora biti pravno sposoben, ker **nadomešča voljo zastopanca**
- **pravni temelj**: zakon, sodna odločba, pravni posel
- **oblika pooblastila: pisno!**

Posebna pravila za GP

- A. ki jih **izrecno določa OZ** (n. pr. uporaba uzanc, običajev, obresti, oderuštvo, pactum de non credendo, solidarnost poročstva,....)
- B. uveljavljena skozi **posebne pravne vire** za gospodarske pogodbe
- C. s **pravnimi standardi**, ki veljajo le za gospodarska pogodbena razmerja in se razlikujejo od standardov uveljavljenih v civilnopravnih razmerjih

PREDPOSTAVKE ZA SKLENITEV POGODBE

1. poslovna sposobnost
2. soglasje volj
3. možnost in dopustnost
4. obličnost

SPOSOBNOST

- **FIZIČNA OSEBA**

- popolna poslovna sposobnost (18 let)
- omejena poslovna sposobnost (od 14 do 18) – šepajoči posel – odobritev zastopnika
- poslovna nesposobnost (< 14 let)
- specialna poslovna nesposobnost (za določen pravni posel)
- deliktna sposobnost (> 7 let)

- **PRAVNA OSEBA**

- pravna sposobnost (glede poslovnega premeta z vpisom v SR)
- poslovna sposobnost (sposobnost po organih)

VOLJA

- med pogodbenicama mora obstajati **soglasje!**

Zmota: napake v predstavi (pristna) in napake v izjavi

- **Razlikujemo zmoto:**

- bistveno in nebistveno

- pravno in dejansko

- opravičljivo in neopravičljivo

- popolno in delno

- kalkulacijsko (izračun podatkov) in demonstracijska

Tipični primeri zmot (v osebi, v predmetu, v lastnosti, v pravnem naslovu, v poslovnem temelju)

- **PREVARA** - naklepno ravnanje – izpodbojnost in odškodnina
- **GROŽNJA** – strah, povzročen z nasiljem ali grožnjo, sankcija enaka kot pri prevari
- **NERESNIČNA VOLJA** – neresna izjava (**fikcija**), **simulacija** (navidezni posel) - posel ne nastane
- **NAČINI IZJAVE** volje – **izrecno, molče, konkludentno**

MOŽNOST PREDMETA

- nemožnost je **dejanska**, ko izpolnitve ni **mogoče opraviti**
- nemožnost je lahko **objektivna ali subjektivna**
- nemožnost je lahko **začetna ali poznejša**
- nemožnost se lahko nanaša **na predmet** pogodbe, **lastnosti**, kraj in čas **izpolnitve**, na kavzo, na osebne okoliščine
- sankcija – **neveljavnost**, izjemoma tudi **odškodninska odgovornost**

DOPUSTNOST

- **NEDOPUSTNOST, ki jo zapovedujejo strankam kogentne (prisilne) norme (nedopustnost predmeta zaradi varstva javnega interesa),**
- nedopustnost kavze, nagiba,
- **moralna nedopustnost,**
- **delna nedopustnost**
- **sankcija** – ničnost ali izpodbojnost pravnega posla – posledice
- **konvalidacija** (ozdravitev napake)
- posebni primeri nedopustnosti: **čezmerno prikrajšanje, oderuštvo**

OBLIKA

- namen je varstvo veljavnosti pogodbe ali zaradi zagotovitve dokaza
- predpostavka je le, če - zakon tako določa ali se o tem - dogovorita stranki
- **Vrste:** - pisna (tudi za nekatere posle v elektronski), - pred javnim organom (notar), - javna knjiga (registracija), - potrditev po organu (odložni pogoji), - realni kontrakti,
- **Posledice:** neveljavnost, izpodbojnost, neiztožljivost, odškodninska odgovornost, konverzija, konvalidacija

UTRDITEV POGODBENE OBVEZNOSTI

**Instrumente za zavarovanje pogodbenih
obveznosti delimo na:**

- tiste, ki so namenjeni plačilu denarne
obveznosti (n. pr. L/C)
- tiste, ki so namenjeni “zavarovanju” izpolnitve
nedenarne obveznosti (n.pr. penali) in
- tiste, ki so namenjene bodi si izpolnitvi denarnih
ali nedenarnih obveznosti (n.pr. bančne
garancije)

Tipični instrumenti

- poroštvo
- zastava
- kavcija (varščina)
- pridržna (retencijska) pravica
- ara in odstopnina
- pogodbeni kazni (penali)
- predujem (avans)
- pridržek lastninske pravice
- garancija

Ara

je **določen denarni znesek** (gener. stvari), ki ga ena stranka izroči drugi **v znamenje**, da je pogodba **sklenjena** – pogodba je sklenjena, ko je ara dana in delna izpolnitev
V primeru neizpolnitve obveznosti stranke, ki je ara **dala**, jo ta izgubi, če pa obveznosti **ne izpolni druga stranka**, mora vrniti dvojno ara

Pogodbi zvesta stranka **lahko izbira**, vztraja pri izpolnitvi, ob razvezi obdrži ara, ali ob razvezi uveljavlja odškodnino

Odstopnina

pomeni, **da lahko stranki od pogodbe odstopita**, s tem, da tista, ki odstopa drugi da odstopnino (pravico do odstopa ima ena ali obe – odvisno od dogovora)

Ara kot odstopnina – v primeru, da se stranki tako dogovorita, lahko vsaka stranka odstopi od pogodbe, s tem da aro prepusti drugi oziroma da vrne dvojno aro

Poroštvo

s poroštvom se porok zaveže določeni osebi, da ji bo izpolni obveznost, če ji obveznosti ne bo izpolnil dolžnik

Za poroštvo je značilna **akcesornost**,
enostranska zaveza, **nepreklicna**, **neodplačna**,
subsidiarna ali solidarna zaveza

NASTANEK OBVEZNOSTI

- pogodba je sklenjena, ko se izjavi strank krijeta – krije se **ponudba** (oferta) in **sprejem ponudbe (akcept)**
- čas in kraj sklenitve pogodbe
- **ponudba** – učinek, do kdaj veže, oblika
- akcept – akcept s predlogom spremembe – nova ponudba
- molk naslovnika – praviloma ne veže
- **predpogodba** - predpostavke

ODŠKODNINSKE OBVEZNOSTI

- odškodninska obveznost je obveznost stranke, da poravna škodo, **za katero je odgovorna**
- kot škoda se šteje samo tisto, kar je **pravno priznano**
- poslovna in neposlovna odškodninska odgovornost – unitaristični pristop

PREDPOSTAVKE ODŠKODNINSKE ODGOVOR.

1. nedopustno škodljivo dejstvo
(dogodek)
2. nastanek nedopustne škode (pravno!)
3. vzročna zveza med dogodkom in škodo
4. krivda in odgovornost

NEDOPUSTNO ŠKODLJIVO DEJSTVO

- **je lahko dogodek ali ravnanje**
- ravnanje je lahko **aktivno ali pasivno**
- za nedopustno dejstvo gre, če storilec **prekrši pravno normo**, ki varuje **kakšen pravno zavarovani interes** oškodovanca
- **izključitev nedopustnosti** – n. pr. **silobran**, **poseg državnih organov**

ŠKODA

- škoda je **vsako prikrajšanje**, ki nastane zaradi posega v **pravice ali pravno zavarovane interese**
- **premoženjska – nepremoženjska (moralna)**
- škoda mora biti **resnična**

VZROČNA ZVEZA

- je zveza **med dogodkom**, za katerega je stranka odgovorna **in posledicami** tega dogodka, **ki pomeni škodo**
- **različne teorije** o vzročnosti (naravna vzročnost, relevantna vzročnost – enakost pogojev, kreativna in adekvatna vzročnost, predvidljivost, ratio legis)
- **direktna in indirektna vzročnost**
- **dokazno breme na strani tistega, ki je zatrjuje obstoj škodnega dejanja**

ODGOVORNOST

- da je stranka odgovorna, mora biti **spodobna** (fizične osebe – prištevnost, pravne osebe – po organih, ti nastopajo kot pravna oseba, ne kot zastopniki)

Vrste: - krivdna in - objektivna

KRIVDNA: naklep (direkten, eventuelen), malomarnost (težka oziroma huda, lahka, zelo lahka), krivda strokovnjakov

OBJEKTIVNA: odgovornost ne glede na krivdo – dokazno breme je obrnjeno

ODŠKODNINA

- **Vrste:** restitucija, ekvivalenca, satisfakcija
- odmera: ne večja od resnične škode, vpliv časa na odmero, notranje okoliščine, zunanje okoliščine, odmera bodoče škode – **izgubljeni dobiček**
- **oblike:** enkratni znesek, renta
- **Zastaranje:** 3 leta (relativni rok) 5 let (absolutni rok)

OBOGATITVENE OBVEZNOSTI

- stranka, ki škode **ne zakrivi**, jo je kljub temu **dolžna povrniti**
- vrste zahtevkov :
 - gestija,
 - kondikcija,
 - verzija

UČINKI OBVEZNOSTI

- **izpolnitev** je naravni način prenehanja obveznosti - z izpolnitvijo preneha obveznost, ne pa obveznostno razmerje (izpolnitev namesto dolžnika – nasledstvo)
- izpolnitev je pravni posel ali pravno dejanje
- kraj in čas izpolnitve (nebistven, bistven – **fiksni** posli), način izpolnitve
- **kršitev obveznosti**: - objektivna (odstop od pogodbe, zamudne obresti, nadomestna izpolnitev) in - subjektivne (odškodninski zahtevki)

DOLŽNIKOVA ZAMUDA

- izpolnitev
- odškodnina
- prehod nevarnosti
- zamudne obresti
- odstopno upravičenje
- zasledovalna pravica
- dospelost zastavne pravice

Prenehanje: izpolnitev, nemožnost izpolnitve

UPNIKOVA ZAMUDA

- kršitev sodelovalne dolžnosti
- prehod nevarnosti
- zamudne obresti prenehajo teči
- oprostilna dejanja (polog na sodišču, hramba)
- odstopna pravica
- povračila

NEPRAVILNA IZPOLNITEV

Jamčevanje za napake – stvarne in pravne

Jamčevalni zahtevki (stvarne napake):

- razveljavitev pogodbe
- zmanjšanje kupnine
- zamenjava spolnitve z drugo spolnitvijo
- poprava spolnitve oziroma poprava napake

PRAVNE NAPAKE

- kadar obstaja v zvezi z izpolnitvenim predmetom **pravic tretje osebe**, ki jo lahko **uveljavlja proti pridobitelju** (kupcu) in ki **izključuje, zmanjšuje ali omejuje pravico kupca**
- jamčevalni rok **1 leto**
- **Sankcije**: zahteva **po odpravi** – če ne, je pogodba razdrta po zakonu – **odškodninski zahtevek**
- **Jamčevanje na podlagi garancijskih izjav**
- **DRUGI PRIMERI NAPAK V IZPOLNITVI**:
- nemožnost izpolnitve, za katero **stranki nista odgovorni** – višja sila in clausula rebus sic stantibus

PRENOS OBLIGACIJ

- odstop terjatve (cesija)
- prevzem dolga
- nakazilo (asignacija)

SPREMEMBE OBVEZNOSTI

- poravnava (transakcija)
- zastaranje
- stečaj

PRENEHANJE OBVEZNOSTI

- po volji strank (pobot, sodna položitev, samopomočna prodaja, razveze z opcijo)
- brez volje strank (združitev-confusio, prenehanje subjektov obveznosti, prenehanje upnikovega interesa)
- prenovitev (novacija)
- odpust dolga
- razveljavitev (odprava pogodbe)